

ПРАВОВІ ВЛАСТИВОСТІ ІНФЛЯЦІЇ¹

П. ПАЦУРКІВСЬКИЙ
*доктор юридичних наук, професор,
декан юридичного факультету
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича*

П. БАРТУСЯК
*аспірант кафедри публічного права
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича*

Інфляція належить до гіперактуальних соціальних феноменів, оскільки вона прямо чи опосередковано не омине жодного члена суспільства, відзначається винятковою динамічністю, чутливістю до порухів суспільного життя, укоріненістю в бутті соціуму. Інфляція безпосередньо та миттєво впливає на рівень благополуччя і впевненості у завтрашньому дні кожного індивіда, є одним із визначальних факторів безпеки та обороноздатності держави. Саме тому дослідження феномена інфляції було і залишається вічно актуальною темою економічної загалом

і фінансової зокрема наук. Переконали свідчення цього – велика бібліографічно-відповідних наукових праць. Водночас унаслідок сукупності причин інфляції була та залишається своєрідною *terra incognita для юридичних наук*, зокрема і науки фінансового права. Незважаючи на те, що інфляція має поряд з економічною і чітко виражену правову природу. Тому метою статті є з'ясування правової природи інфляції, а завданнями – дослідження її основоположних правових властивостей.

Для пізнання правової природи інфляції найадекватнішим є антропо-

¹ Інфляція – це феномен, який у буквальному його розумінні означає намірене проти потреб товарообігу збільшення кількості паперових грошей і зниження їх значення. У переносному розумінні термін «інфляція» означає втрату колишнього значення, зниження будь-чим [1, 503].

соціокультурний підхід, який, як встановлено наукою, уможливило розкриття антропосоціокультурного коду всіх суспільних явищ [2]. Р. Гаврилук у спеціальному монографічному дослідженні показала, що цей підхід є ядром методологічної традиції доктрини природного права загалом [3, 613]. Вона з'ясувала також, що його витокі сягають перших (давньогрецьких філософських) дослідницьких програм, зокрема, софістики [3, 63], висхідним світоглядно-методологічним кредо якої став принцип «людина — міра усіх речей» [3, 65]. Софісти першими із представників методологічної традиції доктрини природного права дійшли висновку, як підсумовує авторка, що все, укорінене в бутті людей, є природним [3, 68]. Це положення стосується і права як буттєвого феномена, породженого природними людськими правами та потребами щодо їх реалізації [4].

Особливо плідним для пізнання буттєвих явищ, як довела Р. Гаврилук, є феноменологічне праворозуміння з його формулою апріорного права А. Райнаха [3, 561]. Як зазначає авторка, воно являє собою спосіб, за допомогою якого А. Райнах виділив з об'єктивної дійсності апріорні правові утворення — спонтанні соціальні акти — та обґрунтував існування їх як зовсім не подібних на будь-які інші феномени реальності [3, 581]. До цього ж типу спонтанних соціальних актів належить і феномен інфляції. Для адекватного пізнання цих актів існує її низка інших апробованих наукою методів. Зокрема, Р. Гаврилук називає: фундаментальну онтологію М. Гайдеггера, соціальну онтологію П. Бергера і Т. Лукмана, онтологію соціальних фактів і соціальних інститутів Дж. Серля, методи структурно-функціонального аналізу (антропологічний структуралізм К. Леві-Строса, генетичний структуралізм Л. Гольдмана, структурний функціоналізм Т. Парсонса, Р. Мертона, А. Редкліфа-Брауна і Б. Малинов-

ського), системно-конструктивний підхід Н. Лумана і кібернетичний підхід до аналізу систем Г. Бейтсона та низку інших пізнавальних інструментів [5, 5–6]. Усі вони більшою чи меншою мірою використовувалися у процесі з'ясування природи та правових властивостей інфляції.

Нааявні знання про правову природу інфляції з достатніми підставами дають можливість стверджувати тільки про таке: інфляція завжди певним чином пов'язана з індивідами та їх спільнотами, зачіпає фундаментальні засади їхнього буття. А тому як методологічний ключ до пізнання квінтесенції правових властивостей інфляції спробуємо застосувати таку атрибутивну складову антропосоціокультурного підходу, як практична філософія. Це зумовлено тим, що центральним питанням, яким вона найбільше опікується, на що вже звертали увагу вчені, є: «Як взагалі можливий людський світ, які основоположні умови людського буття?» [4, 119].

Один із лідерів сучасної німецької практичної філософії Т. Ренч, відповідаючи на це запитання, зазначив: «Автономія і комунікативна солідарність уможливають людський образ смислу життя; вони так конституують поняття призначення людини, адже називають смислові умови її життя» [6, 227]. Автор також наголошує: «Приголомшливо реальними є стосунки *ітерекзистенційної людської культури*: сексуальність, продовження роду, виховання і соціалізація; мовна спільнота людей; шлюб, родина і відносини спорідненості; громада і школа, держава, уряд і політика; закони; *праця, гроші і стосунки обміну* (курсив наш. — П. П. і П. Б.); релігія і церква; приголомшливо незначним є передовсім окремих суб'єкт» [6, 183].

Так характеризує Т. Ренч основоположні екзистенціальні людського буття. Їх осердяч є прагнення індивіда до самореалізації та комунікації з Іншим. Очевидно, що поза соціалізацією буття

немає. Як і неможливе людське буття поза «працею, грішми і стосунками обміну» — одним з найпоширеніших і найукоріненіших способів людського буття. Саме з цими феноменами, як переконує уся людська історія, нерозривно пов'язана її інфляція загалом та її правова природа зокрема.

До прикладу, одна із перших відомих монетно-грошових інфляцій відбулася у III ст. до н. е. внаслідок реформи імператора Стародавнього Риму Діоклетіана. Початком реформи став 286 рік до н. е., коли поряд із мідними монетами відбувся випуск золотих монет. Однак реальна вартість золота у монетах не відповідала заявленій вартості. Через це нові (штучно недооцінені) золоті монети швидко зникали із обігу, а Діоклетіану довелося відновити чеканку низькопробної монети [7, 326]. Такі дії призвели до нищівної гіперінфляції, що ускладнила проведення Діоклетіаном інших реформ — військової та адміністративної [8, 435–436].

Як зазначає В. Кизилов, абсолютний світовий рекорд рівня інфляції належить Угорщині, де у 1946 р. один золотий пенге 1931 р. коштував 130 квантильйонів (квантильйон — одиниця із 24 нулями) паперових пенге. У той час в обігу перебували банкноти із номіналом у квадрильйон. У Німеччині, котра на початку XX ст. була однією із найбільш економічно розвинутих країн, у грудні 1922 р. кілограм хліба коштував 130 марок, а роком пізніше — понад 300 мільярдів марок. У другій половині 1923 р. щомісячна інфляція там становила близько 35 000 %, а це означало, що протягом півріччя ціни подвоювалися кожних три дні [9, 11–12]. У Греції рівень інфляції у жовтні 1944 р. збільшився у 13 разів та досяг рівня у 800 %, а ціни подвоювалися кожних 4,3 дня. У Югославії протягом січня 1994 р. інфляція виросла до 313 млн відсотків, а ціни подвоювалися кожні 34 години. Історично найближчий до нас випадок гіперінфляції було зафіксовано у Зім-

бабве, де у листопаді 2008 р. ціни подвоювалися кожні 24,7 години, а місячний рівень інфляції становив 79 млрд відсотків [10].

Зазначимо, що в Україні індекс інфляції з 1996 р. до 2017 р. коливався у межах від 99,8 % (у 2012 р.) до 143,3 % (у 2015 р.) [11]. При цьому зауважимо, що у 1992 р. індекс інфляції становив 2 100 %, у 1993 р. — 10 256 %, у 1994 р. — 501 %, у 1995 р. — 281 % [11]. Наведені офіційні показники інфляції в Україні підтверджують передусім її перманентний характер, а дані за 1993–1995 рр. свідчать, що інфляція у своїй найбільш неконтрольованій турбулентній формі здатна різко знецінити національну валюту.

Таким чином, історичний досвід людства переконує, що інфляція є неодмінним атрибутом його існування. Тобто вона має буттєву (фактичну) природу. Інакше кажучи, інфляція настільки ж атрибутивна людському суспільству, як, до прикладу, субстанційній державі атрибутивні податки та її податкове право [12]. Отже, найперша, *вислідна правова властивість інфляції полягає у її буттєвому (фактичному) характері*.

Для з'ясування наступної властивості правової природи інфляції ще раз звернемося за допомогою до методологічного арсеналу Т. Ренча. Зокрема, науковець також зазначає: «Фактичність і спонтанність неретнуті одна одною» [6, 143]. Це означає, що будь-який буттєвий (фактичний) феномен водночас є і спонтанним явищем. Саме така якість — властивість спонтанності — характерна праву загалом [13]. А. Райнах, який першим серед правознавців вжив категорію «спонтанність» до праворозуміння та дав їй тлумачення, яке і нині залишається базовим тлумаченням цієї категорії, резюмував: спонтанність права означає внутрішню мотивацію діянь суб'єкта права [14, 174].

Р. Гаврилюк через 100 років після А. Райнаха зробила суттєве уточнення

щодо природи феномена спонтанності: вона уточнила, що спонтанність явища — це некерованість його ззовні [15, 39]. Для адекватного сприйняття та розуміння правової природи інфляції це уточнення має принципове значення, оскільки чи не найчастіше інфляцію розцінюють як наслідок, головним чином, впливу політики держави [16, 161; 17, 114]. Звичайно, держави своїми діями посилюють чи сповільнюють інфляцію, проте вони неспроможні через власну природу унеможливити чи породити інфляцію як феномен.

Ще А. Сміт довів, що у процесі постійного обміну між індивідами товарами та послугами з метою задоволення їхніх особистих потреб породжується невидима на перший погляд кооперація індивідів, яка з неминучістю тягне за собою фактичне перетворення їх у спільноти, що взаємодіють між собою і тим самим на постійній основі у масових формах спонтанно породжують соціальну матерію. Зокрема, він зазначає: «Людина постійно потребує допомоги своїх ближніх, але дарма було б очікувати її тільки від їх добрих намірів. Вона швидше досягне своєї мети, якщо звернеться до їх егоїзму і зуміє показати їм, що у їх власних інтересах зробити для неї те, що вона вимагає від них. Будь-хто, пропонуючи іншому будь-яку угоду, пропонує зробити саме це: дай мені те, що мені потрібно і ти одержиш те, що потрібно тобі — такий сенс будь-якої побідної пропозиції» [18, 77].

Аналізуючи мотивацію вчинків індивіда-підприємця, А. Сміт резюмує: «Маючи на меті власні інтереси, він часто дієвишим чином служить інтересам суспільства, ніж тоді, коли свідомо прагне це робити» [18, 443]. Чому стається саме так? Очевидно, тому, що задоволення власної потреби життєво необхідне для конкретного індивіда, внутрішньо атрибутивне йому, залежить, головним чином, від нього само-

го, тоді як задоволення суспільної потреби для конкретного індивіда лише бажане, а цю потребу може забезпечити й інший індивід.

До того ж, як з'ясовано наукою, повсякчас має місце фактичне випередження людських потреб відносно можливостей їх задоволення, людські потреби у благах зростають у геометричній прогресії, а можливості їх задоволення — в арифметичній [19, 43; 20, 341; 21]. Унаслідок останнього індивіди щоразу постають перед дилемою: бути чи не бути. Оскільки обмін благами між індивідами, як довела німецька практична філософія, має трансцендентальний характер і вже внаслідок цього індивіди неспроможні відмовити у ньому один одному [22], то він все ж відбувається. Однак неминучість обміну благами між людьми до певної міри авансом із такою ж неминучістю породжує інфляцію одержаного кожним блага. Остання має перманентний характер, а внаслідок мультиплікаційного ефекту від накладання певних чинників інфляція блага може набувати, як було показано вище, загрозливих для суспільного порядку масштабів. Тоді суспільства вражають інфляційні тайфуни та цунамі, що нерідко руйнують самі ці соціуми.

Як слушно зауважує Р. Гаврилук, «навіть ті вчені, які не визнають онтологічний статус блага, вказують на його інтегративну й регулятивну функції у міжлюдських відносинах. <...> Зв'язок особистісної ідентичності з орієнтацією на благо <...> виявляє граничний рівень цілей життєдіяльності людини» [12, 497]. Відомий німецький філософ права середини ХХ ст. Й. Меснер називав такі цілі «екзистенційними цілями людського буття» [23, 39–40]. А сучасний український філософ права А. Баумейстер констатує: «Орієнтуючись на певні цінності, вибираючи певне благо, людина обирає саму себе, вирішує бути певним чином» [24, 377].

Через 200 років після А. Сміта Ф. Гайєк розвинув і довершив кооперативну доктрину суспільства. Він доповнив її концепцією спонтанного вироблення індивідами таких же буттєвих абстрактних колективних правил їх поведінки, як атрибутивної умови існування життєздатних «розширених» суспільств, які вже не були малочисленними групами емоційно пов'язаних один із одним індивідів, а являли собою первинні соціуми, зв'язані правом, яке поширювалося на регулювання її інфляційного за своїм характером спонтанного трансцендентального обміну благами між індивідами соціуму [25, 55].

Отже, другою фундаментальною правовою властивістю інфляції є її *спонтанний характер*. Звідси будь-яке прогнозування інфляції хоча її можливе, проте передбачає необхідність дотримання низки умов, передусім атрибутивних вимог закону великих чисел, нетривалого терміну такого прогнозування, значної доли апроксимації та ін. До того ж прогнозування імовірності інфляції породжує парадокс, за яким сам цей прогноз впливає на суттєву зміну прогнозованих показників. Це стається тому, що інфляція, як встановлено наукою, є «хаотичною системою другого рівня», оскільки вона реагує на передбачення стосовно себе, а її розвиток також має спонтанний характер і його неможливо передбачити [26, 293]. Саме тому спричинені прогнозом імовірності інфляції інфляційні очікування суб'єктів права зазвичай самі стають фактором її розвитку, призводять до нездійснення, власне, прогнозу у його чистому виді.

Третьою правовою властивістю інфляції є її *всезагальний характер*. Вона також не може бути розкрита поза світоглядним і методологічним інструментарієм практичної філософії, яка дивиться на людський світ, за словами Т. Ренча, крізь призму «комунікативної сутності людини» [6, 166]. При цьому він наголошує: «Те, що ми постійно

робимо і як ми можемо ставитися до самих себе, конституїовано через комунікативні інтерекзистенціали» [6, 174]. Ще за століття до Т. Ренча іншій німецькій ученій Ф. Тьоніс вбачав в останніх «протоплазму права» [27, 205]. Як і властивість спонтанності інфляції, її всезагальність також сягає своїми витокami буттєвої укоріненості людських потреб у благах і трансцендентального способу їх задоволення. У такому сенсі інфляція є феноменом практично «неминучим», природним, атрибутивним кожній людині зокрема та людській спільноті загалом. Наука трактує її як невід'ємну частину сконструйованого об'єктивного інституціонального світу [28] (за понятійним апаратом П. Бергера та Т. Лукмана), або як фрагмент повсякденного життєсвіту [29, 17] (за термінологією А. Шюца та Т. Лукмана), чи як сегмент співбуття, тобто сумісного буття з Іншими, а не співбуття у сенсі самобуття [30] (за розрізненням В. Нестеренка).

Ми свідомо ігноруємо можливість віднайти першопочаток, момент зародження інфляції, адже вона так само, як і право, мова та інші соціальні феномени, спонтанна у своїй появі її онтологічно укорінена у співбутті індивіда з Іншим. Правова властивість всезагальності інфляції означає також те, що вона зовнішньо завжди проявляється однаково — у знеціненні грошей, навіть попри те, що її окремі прояви кожного разу визначають безліч факторів, комплекс яких має гетерогенний характер. Окрім цього, на неї впливає стільки сил, які взаємодіють між собою складним чином, що навіть найменші зміни інтенсивності та способу їхньої взаємодії можуть призвести до зовсім інших наслідків, ніж це передбачалося.

Так, В. Кизилів серед причини зміни ціни грошей виокремлює: коливання попиту на гроші, підвищення або зниження валового внутрішнього продукту, зміни у добутку дорогоцінних металів та емісію грошей центробанком

[9, 23–26]. Останню причину він детально, виділяючи декілька способів, якими держава може впливати на вартість грошей: безпосередній друк готівкових грошей, рефінансування комерційних банків, маніпуляції з обов'язковими резервами грошей та операції на відкритому ринку [9, 26–38] тощо.

Аналізуючи інфляції у США, М. Фрідман дійшов висновку, що за зовнішнім проявом вони були надто подібними, проте внутрішні рушійні причини їхнього розвитку часто кардинально відрізнялися. Так, найбільш драматичними були інфляції військового часу у США, котрі були викликані збільшенням кількості грошей через їхню емісію урядом для покриття військових витрат [31, 117–118]. Однак дві основні інфляції мирного часу в США, що відбулися у 50-х роках ХІХ ст. та у 1886–1913 рр., на думку М. Фрідмана, були складовою частиною загальносвітового розвитку. У першому випадку інфляція стала результатом відкриття золота в Каліфорнії, а у другому — наслідком винайдення способу добування золота із руди з низьким вмістом цього металу та відкриттям нових його покладів [31, 118]. Всезагальність інфляції, таким чином, означає її принципову невідворотність, перманентність, постійну повторюваність із різною інтенсивністю, через що її можна вважати нормою соціального співжиття людей, сегментом співбуття індивідів. Інакше кажучи, із врахуванням онтологічного плюралізму самого права [3, 505–519], інфляція як правовий феномен означає одну з його форм, володіє нормативним (не казуальним) характером.

Четверта правова властивість інфляції полягає у тому, що вона є природним *способом саморегуляції розподілу благ у суспільстві*. Як і в гіпотетично вільному суспільстві із такою ж вільною економікою, так і у контрольованому державою ринку чи проміжних суспільних станах інфляція виступає

вмонтованим регулятором соціальної поведінки індивідів. Ось що пише український правник-фінансист О. Лукашев про природу грошей та природу інфляції: «Специфічність фінансово-правового сенсу такої функції грошей, як засіб платежу, пов'язується із вирішенням суто фінансово-правової проблеми — інфляції. Навряд чи її можна характеризувати виключно чорними кольорами. На наш погляд, це об'єктивний процес захисту економікою самої себе, <...> вирівнювання пропорцій при їх порушенні господарюючими та публічними суб'єктами» [32, 19–20]. Інакше кажучи, інфляція суттєво зменшує можливості набуття благ заможнішими суб'єктами і наближає їх до рівня можливостей користуватися цими благами менш заможними суб'єктами.

Дещо спрощуючи, можемо сказати, що вона не дозволяє одним членам спільноти мати непропорційно багато грошей, бо надмірно накопичене багатство при інфляції знецінюється, останнього ж ніхто із раціональних індивідів свідомо не бажає. У крайньому випадку знецінення багатства означає досягнення умовного «дня», де у всіх людей з'являються рівні можливості. Це справедливо за тієї умови, що інфляція протікає сама собою. Перерозподільна природа інфляції означає, що вона є способом «замирення» соціального середовища, який дає змогу повернути індивідів у природні рамки співбуття, згладжує надто критичні запити одних членів соціуму, приводячи їх до умовних «усереднених» показників, за яких можливим є нормальне буття цивілізованого суспільства і людини. Перерозподільний характер інфляції можна розуміти також у буквальному, безпосередньому сенсі — у сенсі інфляційного податку. За такого трактування вона, подібно податкам, знаменує перерозподіл національного доходу на користь бідніших соціальних груп, а за певних обставин конкретним вигодонабувачем стає емітент грошових знаків [33].

Ще одна правова властивість інфляції — її *процесуальний характер*. Уже через це її пізнання згідно з класичними стандартами науковості неможливе в принципі [34, 170] (а саме з цих філософсько-методологічних підходів намагаються досліджувати інфляцію деякі вчені юрсти-фінансисти) і, навпаки, вона може бути пізнана за допомогою неklasичних стандартів науковості [35, 102].

Явище інфляції динамічне, тому принципово неможливе як змістовно закінчена річ. Унаслідок цього інфляція важко піддається тлумаченню у статичних категоріях, її практично неможливо охопити уявним «фотографічним знімком». Процесуальність означає, що вона твориться щоденними практиками людей через їхню повсякденну комунікацію як неусвідомлений продукт. Процесуальність як правова властивість інфляції є симбіотичною парою правової властивості спонтанності інфляції: кожна з них можна вивести одна з одної, кожна із них означає змістовне продовження одна одної.

Найкраще, на нашу думку, процесуальність права показав Є. Ерліх. Зокрема, Р. Гаврилюк, яка чи не єдина серед вітчизняних правознавців досліджувала його творчість із позиції антропосоціокультурного підходу, наголошує, що Є. Ерліх, застосувавши «емпіріокритицизм як тип [методологічного] підходу до правопізнання», відкрив «поліонтологічну природу права» та «переконливо показав, що хоча право за своєю природою єдине не тільки у масштабах країни, а й у світовому масштабі як нормативний спосіб соціального буття, воно назовні проявляється у низці якісно відмінних між собою феноменів» [3, 504–505], що переходять один в одного. «Це, як мінімум, державне право, право юристів, право суспільних союзів і живе право як феномен права суспільства» [3, 505]. Тобто і тут має місце процес.

Сам Є. Ерліх про живе право писав: «Живе право протиставляється праву, що застосовується судами та владними органами. Живе право не є правом, закріпленним у правових положеннях. Воно панує в житті. Джерелами знання про це право виступають передусім сучасні письмові джерела, а також безпосереднє спостереження життя, плінної діяльності, звичаїв та узвичаєнь. При цьому потрібно помічати у житті союзів не тільки те, що визнається офіційним правом, а й те, що цим правом нехтується або навіть відкидається» [36, 483–484]. За словами Є. Ерліха, люди не знаходять «готове» право в нормах державного права, а формують і відтворюють живе право в практиці взаємного спілкування.

Подібний методологічний підхід застосовує і Л. Фуллер для пояснення права як одного з вимірів людського життя. Серед джерел права, «що з них право бере не лише свій зміст, а й свій вплив на життя людей», він виокремлює встановлене право (законодавство) та мовчазне право, котре досліджувався ним на прикладі звичаєвого права. Останнє, на його думку, може вважатися мовчазним правом у подвійному сенсі: по-перше, норми звичаєвого права не створюються спочатку, а потім проєктуються на поведінку, яку вони призначені регулювати, бо свій мовчазний вияв вони знаходять у самій поведінці; по-друге, призначення цих норм ніколи не виявляється відверто. Л. Фуллер пише, що ми маємо самі робити висновки щодо призначення норм звичаєвого права, припускаючи, що вони виникли з якоїсь потреби, відчуті тими, хто вперше пристосував до них свою поведінку [37, 48–49].

Процесуальність як правова властивість інфляції означає постійне творення її як спонтанного порядку із хаосу. Так, гіпотетичний перший карбувальник монет, що займався їхнім псуванням (зниженням вмісту дорогоцінного металу), не знав, що своїми діями фор-

мує нову правову реальність, а лише переслідував свої егоїстичні цілі — збагачення себе за рахунок менш кмітливих і уважних Інших. Те саме, мабуть, відчував правитель, таємно підмішуючи у грошовій металі неблагородні добавки — власне збагачення, а не усвідомлення творення ним іншої правової реальності. Кожен індивід соціуму через співбуття його з Іншим і трансцендентального обміну між ними благами падає феномену інфляції правової властивості процесуальності її не робити цього не може.

Інфляція належить до антропосоціокультурних феноменів, а тому має поряд з іншими базовими якостями і правову природу. Остання зумовлена: буттєвим устроєм людського світу; трансцендентальним характером обміну між людьми та їх спільнотами благами; нерозв'язним у парадигмальних межах людської цивілізації протиріччям між людськими потребами у благах, що зростають у геометричній прогресії, та людськими можливостями їх задоволення, що зростають у арифметичній прогресії. Це її призводить до неминучої інфляції блага. Як правовий феномен інфляція наділена низкою властивостей:

1. Основоположною правовою властивістю інфляції є те, що вона є наслідком буттєвого устрою людського світу.

2. Правова властивість спонтанності інфляції означає, по-перше, її практичну недетермінованість, оскільки вона (як і саме право) розвивається через вплив внутрішніх сил, що стохастично проявляються, по-друге — некерованість явища інфляції ззовні.

3. Правова властивість всезагальності інфляції зумовлена комунікативною сутністю людини і також сягає своїми витокami буттєвої укоріненості людських потреб у благах, виступає своєрідною «протоплазмою права».

4. Четверта правова властивість інфляції полягає у тому, що вона є природним способом саморегуляції розподілу благ між індивідами та їх спільнотами, виступає внутрішнім запобіжником виходу цієї саморегуляції за межі відповідної цій соціальної моделі матриці такої саморегуляції.

5. Правова властивість процесуальності інфляції означає те, що феномен інфляції є неусвідомленим продуктом щоденних життєвих практик людей та їх комунікації з приводу трансцендентального обміну благами.

ВИКОРИСТАНІ МАТЕРІАЛИ

1. *Великий* тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. — Київ : Ірпінь : Перун, 2005. — 1728 с.
2. *Гаврилюк Р.* Обґрунтування наукою антропосоціокультурної природи податків і податкового права / Р. Гаврилюк // *Право України*. — 2014. — № 10. — С. 209–219.
3. *Гаврилюк Р. А.* Методологическая традиция доктрины естественного права : монография / Р. Гаврилюк. — Черновцы : Черн. нац. ун-т, 2012. — 788 с.
4. *Пацурківський П.* Алгебра верховенства права, або Буттєвий устрій людського світу / П. Пацурківський, Р. Гаврилюк // *Право України*. — 2017. — № 3. — С. 112–125.
5. *Гаврилюк Р. О.* Природа податкового права: антропосоціокультурний підхід : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня д-ра юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес, фінансове право, інформаційне право» / Гаврилюк Руслана Олександрівна. — Київ, 2015. — 37 с.
6. *Ренч Т.* Конституція моральності. Трансцендентальна антропология і практична філософія / Т. Ренч ; пер. з нім. В. Приходька. — Київ : Дух і Літера, 2010. — 348 с.
7. *Кузищин В. И.* История Древнего Рима : учеб. для вузов по спец. «История» / В. И. Кузищин, И. Л. Маяк, И. А. Гвоздева [и др.] ; под ред. В. И. Кузищина. — 4-е изд., перераб. и доп. — М. : Высшая школа, 2000. — 383 с.
8. *Гаврилюк Р. А.* Антропосоціокультурний код податкового права : монография / Р. Гаврилюк. — Черновцы : Черновицкий нац. ун-т, 2014. — Кн. 1. Истоки податкового права. — 452 с.
9. *Кизилов В.* Инфляция и ее последствия / В. Кизилов, Г. Сапов. — М. : Панорама, 2006. — 146 с.
10. *Hyperinflation — ten worst cases* [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.tothetick.com/archives/1169>

11. Зведена таблиця індексів інфляції [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://search.ligaza/kon.ua/1_doc2.nsf/link1/SH000042.html
12. Гаврилюк Р. О. Правова природа податкового права: антропосоціокультурний підхід: монографія / Р. Гаврилюк. — Чернівці : Черн. нац. ун-т, 2014. — С. 222–246.
13. Пацурківський П. Спонтанність права: кроки за горизонт / П. Пацурківський, Р. Гаврилюк // Право України. — 2016. — № 5. — С. 101–112.
14. Райнах А. Априорные основания гражданского права // Райнах А. Собрание сочинений. — М., 2001.
15. Гаврилюк Р. Чому в Україні не відбулась Оголошена Революція у сфері прав людини / Р. Гаврилюк // Право України. — 2016. — № 6. — С. 35–43.
16. Пол Р. Покончить с ФРС / Р. Пол ; предисловие Н. Старикова — СПб. : Питер, 2014. — 240 с.
17. Ротбард М. Государство и деньги. Как государство завладело денежной системой общества / М. Ротбард : пер. с англ. и франц. под ред. и с предисл. Гр. Сапова. — Челябинск : Социум, 2008. — 207 с.
18. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов / А. Смит ; пер. с англ. : предисл. В. С. Афанасьева. — М., 2007.
19. Хайек Ф. А. Дорога к рабству / Ф. А. Хайек. — М. : Новое издательство, 2005. — 264 с.
20. Хайек Ф. А. Право, законодательство и свобода: Современное понимание либеральных принципов справедливости и политики / Ф. А. Хайек ; пер. с англ. Б. Пинкерса и А. Кустарева : под ред. А. Курьева. — М. : ИРИСЭН, 2006. — 644 с.
21. Баргесян В. О. Экономический закон возвышения потребностей: содержание и механизм реализации / В. О. Баргесян, Ф. М. Кульмухаметова // ВЭПС. — 2013. — № 2. — С. 15–18.
22. Гьоффе О. Трансцендентальний обмін — фігура легітиматії прав людини? / О. Гьоффе // Філософія прав людини / за ред. Ш. Гюсепата та Г. Ломанна ; пер. з нім. О. Юдіна та Л. Доронічевої. — 2-ге вид. — Київ : Ніка-Центр, 2012. — С. 32–47.
23. Messner J. Naturrecht / J. Messner. — Innsbruck : Wein ; München : Tirolia, 1958.
24. Баумейстер А. Буття і благо : монографія / А. Баумейстер. — Вінниця : ФОП Т. П. Барановська, 2014. — 418 с.
25. Хайек Ф. А. Пагубная самонадеянность. Ошибки социализма / Ф. А. Хайек : под ред. У. У. Бартли ; пер. с англ. Е. Осиновой. — М., 1992. — 304 с.
26. Харари Ю. Homo Sapiens. Краткая история человечества / Ю. Харари ; пер. с англ. Л. Сумм. — М. : Синбад, 2016. — 520 с.
27. Тьоніс Ф. Спільнота та суспільство / Ф. Тьоніс ; пер. з нім. — Київ : ДУХ і ЛІТЕРА, 2005. — 262 с.
28. Бергер П. Социальное конструирование реальности. Трактат по социологии знания / П. Бергер, Т. Лукман [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://socioline.ru/pages/p-berger-t-lukman-sotsialnoe-konstruirovaniye-realnosti>
29. Шюц А. Структури життєсвіту / А. Шюц, Т. Лукман — Київ : Український Центр духовної культури, 2004. — 560 с.
30. Нестеренко В. Г. Вступ до філософії: онтологія людини / навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів / В. Г. Нестеренко. — Київ : Абрис, 1995. — 336 с.
31. Фридман М. Если бы деньги заговорили... / М. Фридман ; пер. с англ. — 2-е изд. — М. : Дело, 2002. — 160 с.
32. Лукашев О. А. Категорії «фінанси» та «фінансова діяльність» у фінансово-правовому регулюванні / О. А. Лукашев // Актуальні питання науки фінансового права : монографія / М. П. Кучерявенко [та ін.] : за ред. М. П. Кучерявенка. — Харків : Право, 2010. — С. 4–46.
33. Назаров В. Н. Инфляция: публично-правовой аспект / В. Н. Назаров // Финансовое право. — 2009. — № 12. — С. 13–16.
34. Гаврилюк Р. Проблеми філософсько-методологічного самовизначення пострадянської теоретичної юриспруденції / Р. Гаврилюк // Право України. — 2012. — № 6.
35. Гаврилюк Р. Чи можливе наукове некласичне пізнання права? / Р. Гаврилюк // Право України. — 2014. — № 1.
36. Эрлих О. Основположение социологии права / О. Эрлих ; пер. с нем. М. В. Антонова ; под ред. В. Г. Графского, Ю. И. Гревцова. — СПб., 2011. — 704 с.
37. Фуллер Л. Л. Анатомія права / Л. Л. Фуллер ; пер. з англ. Н. Комарова. — Київ : Сфера, 1999. — 144 с.

REFERENCES

1. Busel V. T. Velykyy tlumachnyy slovnyk suchasnoyi ukrayinskoyi movy (z dod. i dopov) [The big explanatory dictionary of modern Ukrainian (with additions and readdition)], Kyiv: Irpin: Perun, 2005.
2. Havrylyuk R. Obgruntuvannya naukovy antrosotsiokulturnoy pryrody podatkov i podatkovoho prava [Scientific grounding of the antroposociocultural nature of taxes and tax law], *Pravo Ukrainy*, 2014, no. 10, pp. 209–219.
3. Havrylyuk R. A. Metodologicheskaya traditsiya doktriny estestvennogo prava [Methodological tradition of the doctrine of natural law], Chernovtsy: Chern. nats. un-t, 2012, 788 p.

4. Patsurkivskyy P., Havrylyuk R. Algebra verkhovenstva prava, abo Buttyevyy ustryi lyudskoho svitu [Algebra of supremacy of law or Existential construction of human realm], *Pravo Ukrainy*, 2017, no. 3, pp. 112–125.
5. Havrylyuk R.O. Pryroda podatkovoho prava: antroposotsiokulturnyy pidkhid [Nature of tax law: antroposociocultural approach], Kyiv, 2015, 37 p.
6. Rench T. Konstytutsiya moralnosti. Transsendentalna antropolohiya i praktychna filosofiya [Constitution of morality. Transcendental anthropology and practical philosophy], Kyiv: DUH i LITERA, 2010, 348 p.
7. Kuzishchin V. I., Mayak I. L., Gvozdeva I. A. Istoriya Drevnego Rima [History of Ancient Rome], Moskva: Vyschshaya shkola, 2000, 383 p.
8. Havrylyuk R. A. Antroposotsiokulturnyy kod nalogovogo prava [Anthroposociocultural code of tax law], Chernovtsy, 2014, Book 1, 452 p.
9. Kizilov V., Sapov G. Inflyatsiya i ee posledstviya [Inflation and its consequences], Moskva: Panorama, 2006, 146 p.
10. Hyperinflation — ten worst cases. Available at: <http://www.tothetick.com/archives/1169>
11. Zvedena tablytsya indeksiv inflyatsiyi [Summary table of inflation indexes]. Available at: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/SH000042.html
12. Havrylyuk R.O. Pravova pryroda podatkovoho prava: antroposotsiokulturnyy pidkhid [Legal nature of tax law: antroposociocultural approach], Chernivtsi, 2014.
13. Patsurkivskyy P., Havrylyuk R. Spontannist prava: kroky za horizont [Spontaneity of law: steps beyond the horizon], *Pravo Ukrainy*, 2016, no. 5, pp. 101–112.
14. Raynakh A. Apriornye osnovaniya grazhdanskogo prava [Aprioristic bases of civil law], *Raynakh A. Sobranie sochineniy*, Moskva, 2001.
15. Havrylyuk R. Chomu v Ukraini ne vidbulas Oholoshena Revolyutsiya u sferi prav lyudyny [Why the declared revolution in the human rights sphere did not happen in Ukraine], *Pravo Ukrainy*, 2016, no. 6.
16. Pol R. Pokonchit s FRS [End the FED], Saint Petersburg: Piter, 2014, 2440.
17. Rotbard M. Gosudarstvo i dengi. Kak gosudarstvo zavladelo denezhnoy sistemoy obshchestva [State and money. How did the state occupy the monetary system of society], Chelyabinsk: Sotcium, 2008, 207 p.
18. Smit A. Issledovanie o prirode i prichinakh bogatstva narodov [Research about the nature and the reasons of riches of the people], Moskva, 2007.
19. Khayek F. A. Doroga k rabstvu [Road to slavery], Moskva: Novoe izdatelstvo, 2005, 264 p.
20. Khayek F. A. Pravo, zakonodatelstvo i svoboda: Sovremennoe ponimanie liberalnykh printsipov spravedlivosti i politiki [Law, legislation and freedom: Modern conception of the liberal principles of justice and politics], Moskva: IRISEN, 2006, 644 p.
21. Bargesyan V. O. Ekonomicheskiy zakon vozvysheniya potrebnostey: sodержanie i mekhanizm realizatsii [The economic law of rising necessities: the content and mechanism of implementation], *VEPS*, 2013, no. 2, pp. 15–18.
22. Hoffe O. Transsendentalnyy obmin — figura lehitymatsiyi prav lyudyny? [Transcendental exchange — a figure of legitimation of human rights?], *Filosofia prav lyudyny*, Kyiv, 2008, pp. 32–47.
23. Messner J. *Naturrecht*, Innsbruck, Wein, München: Tirolia, 1958.
24. Baumeister A. Buttia i blaho [Existence and Good], Vinnytsia: FOP T. P. Baranovska, 2014.
25. Khayek F. A. Pagubnaya samonadeyannost. Oshibki sotsializma [Harmful self-confidence. Socialism errors], Moskva, 1992.
26. Kharari Yu. Homo Sapiens. Kratkaya istoriya chelovechestva [Sapiens. A brief history of humankind], Moskva: Syndbad, 2016, 520 p.
27. Tonis F. Spilnota ta suspilstvo [Community and society], Kyiv: DUH i LITERA, 2005, 262 p.
28. Berger P., Lukman T. Sotsialnoe konstruirovaniye realnosti. Traktat po sotsiologii znaniya [Social construction of reality. Tractate on the sociology of knowledge]. Available at: <http://socioline.ru/pages/p-berger-t-lukman-sotsialnoe-konstruirovaniye-realnosti>.
29. Shyuts A., Lukman T. Struktury zhyttyesvitu [Structures of the lifeworld], Kyiv, 2004, 560 p.
30. Nesterenko V. H. Vstup do filosofiyi: ontolohiya lyudyny [Introduction to the philosophy: human ontology], Kyiv: Abrys, 1995, 336 p.
31. Fridman M. Yesli bi dengi zagovorili... [If money started talking...], Moskva: Delo, 2002, 160 p.
32. Lukashov O. A. Katelyoriy «finansy» ta «finansova diyalnist» u finansovo-pravovomu rehulyuvanni [Categories «finance» and «financial activity» in the financial and legal regulation], *Aktualni pytannya nauky finansovoho prava*, Kharkiv, 2010, pp. 4–46.
33. Nazarov V. N. Inflyatsiya: publichno-pravovoy aspekt [Inflation: the public-legal aspect], *Finansovoe parvo*, 2009, no. 12, pp. 13–16.
34. Havrylyuk R. Problemy filosofsko-metodolohichnoho samovyznachennya postradyanskoyi teoretychnoyi yurysprudentsiyi [Problems of philosophic and methodological self-determination of post-soviet theoretical jurisprudence], *Pravo Ukrainy*, 2012, no. 6.
35. Havrylyuk R. Chy mozhlyve naukovе neklasychnе piznannya prava? [Can the scientific and non-classical cognition of law be possible?], *Pravo Ukrainy*, 2014, no. 1.
36. Erlikh O. Osnovopolozhenie sotsiologii prava [Foundations of the sociology of law], Saint Petersburg, 2011, 704 p.
37. Fuller L. L. Anatomiya prava [Anatomy of law], Kyiv: Sfera, 1999, 144 p.

Пацурківський П., Бартусяк П. Правові властивості інфляції

Анотація. У статті досліджуються правові природа і властивості інфляції. Обґрунтовано висновок, що інфляція належить до антропосоціокультурних феноменів, а тому має поряд з іншими базовими якостями і правову природу. Остання зумовлена: буттєвим устроєм людського світу; трансцендентальним характером обміну між людьми та їхніми спільнотами благами; нерозв'язним у парадигмальних межах людської цивілізації протиріччями між людськими потребами у благах, що зростають у геометричній прогресії, та людськими можливостями їх задоволення, що зростають в арифметичній прогресії. Це й породжує неминучу інфляцію блага. Розкрито основоположні правові властивості інфляції: її буттєвість; спонтанність; всезагальність; процесуальність; здатність бути природним способом саморегуляції розподілу благ між індивідами у соціумі.

Ключові слова: правове поняття інфляції, правова природа інфляції, правові властивості інфляції.

Пацуркивский П., Бартусяк П. Правовые свойства инфляции

Аннотация. В статье исследуются правовые природа и свойства инфляции. Обосновано вывод, что инфляция принадлежит к антропосоциокультурным феноменам, а поэтому имеет наряду с другими базисными качествами и правовую природу. Последняя обусловлена: бытийным устройством человеческого мира; трансцендентальным характером обмена между людьми и их общностями благами; неразрешимым в парадигмальных пределах человеческой цивилизации противоречием между человеческими потребностями в благах, которые возрастают в геометрической прогрессии, и человеческими возможностями их удовлетворения, которые возрастают в арифметической прогрессии. Это и порождает неизбежную инфляцию блага. Раскрыты основополагающие правовые свойства инфляции: ее бытийность; спонтанность; всеобщность; процессуальность; способность быть естественным саморегулятором распределения благ между индивидами в социуме.

Ключевые слова: правовое понятие инфляции, правовая природа инфляции, правовые свойства инфляции.

Patsurkivskyi P., Bartusiak P. The Legal Properties of Inflation

Annotation. In the current article the legal nature and properties of inflation are studied. It is justified the conclusion that inflation belongs to the anthroposociocultural phenomena and therefore it has along with other basic qualities its legal nature. The latter is conditioned by: the existential order of the human realm; the transcendental nature of the exchange of goods between people and their communities; the insoluble in the paradigmatic limits of human civilization contradiction between human needs for goods that grow in a geometric progression and the human possibilities for satisfying them that increase in the arithmetic progression. This originates an inevitable inflation of the good. It is disclosed the fundamental legal characteristics of inflation: its beingness; spontaneity; generality; processuality; the ability to be a natural self-regulator of the goods distribution between individuals in the community.

Key words: the legal concept of inflation, the legal nature of inflation, the legal properties of inflation.